Klaipėdos universitetas

Gynybos pramonės atgaivinimas ES: kaip paskatinti bankų įsitraukimą į gynybos sektorių

Prof. dr. Jaroslav Dvorak

2025 m. kovo 18 d.

Pinigų plovimo prevencijos kompetencijų centro organizuojamas nuotolinis susitikimas

„Gynybos sektoriaus įmonių finansavimas ".

TURINYS

1. ES GYNYBOS PRAMONĖS KONTEKSTAS
2. PASAULINĖ GYNYBOS PRAMONĖ IR PAGRINDINIAI ŽAIDĖJAI
3. BANKŲ VAIDMUO GYNYBOS PRAMONĖS FINANSAVIME
4. KODĖL BANKAI VENGIA FINANSUOTI GYNYBOS SEKTORIŲ?
5. ESG KRITERIJŲ ĮTAKA FINANSAVIMUI GYNYBOS SEKTORIUJE: MITAI IR REALYBĖ
6. KAIP GYNYBOS PRAMONĖS ĮMONĖS ES GAUNA FINANSAVIMĄ?
7. KAIP MAŽOS ŠALYS TVARKOSI SU GYNYBOS FINANSAVIMU?
8. KAIP BANKAI ELGIASI SKIRTINGOSE ŠALYSE?
9. KAIP SKATINTI BANKUS FINANSUOTI GYNYBOS ĮMONES?

ES GYNYBOS PRAMONĖS KONTEKSTAS

Pagrindinė problema: informacijos asimetrija ir kapitalo rinkų nepasitikėjimas

- **Po Šaltojo karo** daugelis Europos vyriausybių mažino savo įsitraukimą į gynybos sektorių, skatindamos rinkos mechanizmus.
- **Skirtingai nei JAV**, kur gynybos įmonės įpratusios naudotis kapitalo rinka, Europos gynybos bendrovės tradiciškai buvo finansuojamos iš valstybės.
- **Problema – bankai ir investuotojai neturi pakankamos patirties vertinti gynybos sektoriaus riziką**, todėl mažai kas nori teikti paskolas ar investuoti į šį sektorių.

Gynybos rinkos ypatybė

- Gynybos rinkos ypatybė – stiprus valstybės reguliavimas ir apribojimai dėl strateginių technologijų eksporto.
- Viena iš pagrindinių problemų – inovacijų sudėtingumas ir didelės investicijos į naujas technologijas, dėl kurių įmonėms būtinas glaudus bendradarbiavimas tiek su valstybinėmis institucijomis, tiek su kitais rinkos dalyviais.
- Kad įveiktų šiuos iššūkius, įmonės dalyvauja **bendruose projektuose** ir **jungtinėse įmonėse (joint ventures)**, kurios leidžia pasidalyti rizika ir inovacijų kaštais.

Pasaulinė gynybos pramonė ir pagrindiniai žaidėjai

JAV
Didžiausia gynybos pramonės šalis, kurioje įsikūrę 45 iš 100 didžiausių gynybos įmonių.

Kinija
Antra pagal dydį gynybos pramonė

Europos šalys
Didžiausi žaidėjai: Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Vokietija, Italija

Rusija
Ginkluotės eksportas: antra pagal dydį po JAV (19 % pasaulio eksporto).

BANKŲ VAIDMUO GYNYBOS PRAMONĖS FINANSAVIME

Bankai gali finansuoti gynybos pramonę šiais būdais:

- **Kreditai ir paskolos** – teikiamos įmonėms gynybos įrangos gamybai ir veiklai.
- **Investicijos** – bankai gali turėti akcijų gynybos sektoriaus įmonėse.
- **Garantijos sandoriams** – bankai teikia finansines garantijas ginklų tiekimo kontraktams.
- **Mokėjimų vykdymas** – bankai atlieka tarptautinius atsiskaitymus už gynybos įrangą.

Tačiau kai kurie bankai dėl **ES sankcijų politikos, ESG (Environmental, Social, Governance) standartų ir visuomenės spaudimo** riboja bendradarbiavimą su gynybos sektoriaus įmonėmis.

KODĖL BANKAI VENGIA FINANSUOTI GYNYBOS SEKTORIŲ? (1)

- **Didelė rizika:** politinis nestabilumas, reguliacinė neapibrėžtis.
- **Ilgas investicijų atsipirkimo laikotarpis:** naujų technologijų diegimas užtrunka dešimtmečius.
- **ES reguliavimas ir moralinės dilemos:** kai kurios finansų institucijos laikosi griežtų ESG kriterijų, ribojančių investicijas į gynybą.
- **Informacijos trūkumas** apie gynybos sektoriaus grąžą ir riziką.

ESG KRITERIJŲ ĮTAKA FINANSAVIMUI GYNYBOS SEKTORIUJE: MITAI IR REALYBĖ

- Tiek visos ES mastu, tiek nacionaliniuose tyrimuose buvo nustatyta labiau niuansuota kliūčių finansavimui situacija (JK, FR, EK).
- 2023 m. lapkričio mėn. Europos Komisijos ataskaitoje apie mažas ir vidutines įmones (taip pat vidutinės kapitalizacijos įmones) ESG kriterijai buvo įvardyti tik kaip 8-as pagal svarbą veiksnys, trukdantis investicijoms į gynybos sektorių (EK 2023).
- Tačiau ESG kriterijai dažniau nurodomi kaip kliūtis prieigai prie neinvesticinių finansinių paslaugų (pvz., pervedimų, garantijų ir kt.) (AOBP, JK).

KODĖL BANKAI VENGIA FINANSUOTI GYNYBOS SEKTORIŲ? (2) – LIETUVOS DISKURSAI

<…>Valstybė suteikė bankams finansinių sandorių priežiūros funkciją, tačiau nesuteikė jiems galimybės gauti reikiamos informacijos šiai priežiūrai vykdyti<…>

<…> Startuolis gynybos pramonės sektoriuje. Jo tikrinimui reikės banko vadybininko. Apyvarta, sąlyginiais skaičiais, sieks 100 tūkst. Bankui tai reikštų gryną nuostolį<…>

<…>Turime oligopoliją bankinėje sistemoje. Bankai neprisiima rizikos, nenori jos prisiimti ir, iš esmės, neprivalo<…>

<…>Dėl bankų tai sunkus kelias gauti jų pritarimą. Jie stebi pinigų plovimo riziką, todėl geriau tokius atvejus nustumti į šalį, nes, matyt, gresia didelės baudos<…>

KAIP GYNYBOS PRAMONĖS ĮMONĖS ES GAUNA FINANSAVIMĄ?

Valstybiniai užsakymai	**Europos Sąjungos finansavimo programos**	**Eksportas ir tarptautiniai kontraktai**
Viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės	**Pramoninis bendradarbiavimas (Industrial Cooperation & Offsets)**	**Privatus kapitalas ir biržos investicijos**

KAIP MAŽOS ŠALYS TVARKOSI SU GYNYBOS FINANSAVIMU?

Šalis	Pagrindinis finansavimo šaltinis	Pagrindinė strategija	Nišinė specializacija
Danija	NATO ir ES fondai, užsienio tiekėjų investicijos	Pramoninis bendradarbiavimas	Kibernetinė gynyba, jūrų sistemos
Čekija	NATO užsakymai, eksportas	Eksportas ir partnerystės	Šarvuota technika, ginklai
Slovakija	NATO, ES subsidijos	Mažų ginklų gamyba ir integracija į ES rinką	Mažosios ginkluotės, amunicija
Suomija	Nacionalinis biudžetas, ES projektai	Vietinės pramonės stiprinimas	Šarvuočiai, artilerijos sistemos

KAIP BANKAI ELGIASI SKIRTINGOSE ŠALYSE?

Šalis	Bankų požiūris į gynybos pramonę	Valstybės parama finansavimui	Atsiskaitymų problemos
Danija	Ribotas ESG politikos įtakoje	Taip, per **Danmarks Eksportkredit (EKF)** ir pramoninį bendradarbiavimą	Kai kurie mokėjimai stabdomi
Čekija	Pragmatiškas, orientuotas į eksportą	Taip, per **Čekijos eksportuotojų bankas (ČEB)** ir eksporto kreditus	Tik į sankcionuotas šalis
Slovakija	Mišrus – komerciniai bankai riboja, bet valstybė remia	Taip, per EXIMBANKA SR	Kai kurie tarptautiniai mokėjimai ribojami
Suomija	Labai ribotas ESG įtakoje	Taip, per TESI ir valstybės dalyvavimą	Gali būti stabdomi tam tikri mokėjimai

KAIP SKATINTI BANKUS FINANSUOTI GYNYBOS ĮMONES? (1)

Viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės (PPP)	**Kapitalo rinkų plėtra ir finansavimo diversifikacija**	**Informacijos asimetrijos mažinimas ir skaidrumo didinimas**
Valstybės subsidijos bankams už rizikos prisiėmimą	**Mokesčių lengvatos ir investicijų skatinimas**	**Nacionalinio banko garantija**

KAIP SKATINTI BANKUS FINANSUOTI GYNYBOS ĮMONES? (2)

Viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės (PPP)

- Bankai galėtų teikti paskolas gynybos įmonėms, jei **valstybė garantuotų dalį skolos**.
- **Didžioji Britanija ir Vokietija** jau taiko šį modelį, kai dalį rizikos prisiima valstybė.

✅ **Pavyzdys:**

- **Prancūzijos „Private Finance Initiative“** – viešojo ir privataus sektoriaus partnerystė leidžia privačioms įmonėms finansuoti gynybos projektus.

Kapitalo rinkų plėtra ir finansavimo diversifikacija

- **Gynybos įmonės turėtų aktyviau dalyvauti IPO (pirminiuose viešuosiuose akcijų siūlymuose)**, kad pritrauktų privačių investuotojų.
- **Specializuoti gynybos sektoriaus investiciniai fondai** galėtų sumažinti riziką bankams.

✅ **Pavyzdys:**

- **Europos Gynybos Fondas (EDF)** remia gynybos technologijų plėtrą ir gali būti tarpinė grandis tarp bankų ir gynybos įmonių.

Informacijos asimetrijos mažinimas ir skaidrumo didinimas

- **Bankams reikia aiškesnės informacijos apie gynybos įmonių veiklą**, kad jos nebūtų vertinamos kaip pernelyg rizikingos.
- **Reguliarūs dialogai tarp bankų ir gynybos sektoriaus** galėtų sumažinti nepasitikėjimą ir leisti geriau įvertinti ilgalaikę grąžą.

✅ **Pavyzdys:**

- **Prancūzijos „Observatoire Economique de la Défense“ (OED)** – vyriausybės remiamas analitinis centras, kuris skatina bankų ir gynybos sektoriaus bendradarbiavimą.

KAIP SKATINTI BANKUS FINANSUOTI GYNYBOS ĮMONES? (3)

Valstybės subsidijos bankams už rizikos prisiėmimą

- Viena iš galimų strategijų skatinti bankus finansuoti gynybos sektorių yra **valstybės subsidijos už rizikos prisiėmimą**.
- **Ši subsidija galėtų būti taikoma pereinamuoju laikotarpiu**, kol bankai įgis pakankamai patirties dirbdami su gynybos įmonėmis.
- **Tikslas – sumažinti rinkos neefektyvumą, kurį sukelia informacijos asimetrija**

Mokesčių lengvatos ir investicijų skatinimas

- Viena iš priemonių skatinti privatų finansavimą yra **mokesčių lengvatos bankams ir investuotojams**, kurie finansuoja strategines gynybos įmones. Tokios lengvatos galėtų būti:

- **Pelno mokesčio mažinimas** bankams, kurie investuoja į gynybos sektorių.
- **Mokesčių kreditai** už paskolas gynybos įmonėms, ypač R&D (mokslinių tyrimų ir plėtros) projektams.
- **Valstybinės garantijos** už paskolas, kurios gali sumažinti kapitalo kaštus bankams

Nacionalinio banko garantija

- Lenkijos „Warszawa-Okecie“ gavo paskolą iš JAV banko su Lenkijos nacionalinio banko garantija.

KLAUSIMAI DISKUSIJAI

1. Ar gynybos įmonių finansavimą turėtų užtikrinti valstybiniai fondai, ar tai turėtų būti privatus sektorius (bankai, investuotojai)?
2. Kokią įtaką ESG politika turi bankų ir investuotojų požiūriui į gynybos sektorių?
3. Ar valstybės garantijos ir subsidijos yra būtinos siekiant užtikrinti strateginių gynybos projektų finansavimą?
4. Kokie finansavimo mechanizmai (mokesčių lengvatos, PPP modeliai, specialūs fondai) galėtų būti efektyviausi gynybos įmonių plėtrai skatinti?
5. Ar Europos Gynybos Fondas (EDF) yra pakankama priemonė skatinti investicijas į gynybos pramonę?
6. Kaip suderinti finansavimo poreikį su etiniais ir geopolitiniais veiksniais (pvz., ginklų eksporto reguliavimu)?

Klaipėdos universitetas

AČIŪ UŽ DĖMESĮ

Phone: (0 610) 31001

Email: Jaroslav.Dvorak@ku.lt

Web: https://www.ku.lt/shmf/struktura/katedros/viesojo-administravimo-ir-politikos-mokslu-katedra/

KU Viešojo administravimo ir politikos mokslų katedra

S. Nėries g. 5-105/3

LT-92227, Klaipėda